

ביעורם]! לפי שאינם חשודים להחליף תבואה זו בתבואת שביעית שאסורה באכילה. והן **אצל אוכלי פירותיהן בטומאה!** כלומר אצל עמי הארץ שאינם נזהרים לאכול את חוליהם בטהרה, לפי שאינם חשודים ליגע בתבואה ולטמאותה.

אבל לא טוחנים **לאוכלי שביעית, ולא לאוכלי פירותיהן בטומאה**, את תבואתם שלהם! משום שתבואתם עומדת בחשש איסור שביעית, או באיסור טומאה, ואסור לסייע בידם לעבור ולאוכלה באיסור.

הרי דאף באיסור אכילת חולין בטומאה, שאינו אלא מדרבנן, אסור לסייעם. וקשיא ממתניתין, דקתני באשת עם הארץ, "בוררת טוחנת ומרקדת עמה", אף דאית בה חשש סיוע לאיסור אכילת חולין בטומאה!?

אמר תירץ אביי:

התם — בברייתא דקתני: אוכלי פירותיהן

וטעם החילוק שבין הרישא לסיפא, הוא:

רישא — העוסקת בחיטים וקמח שעדיין לא נתחייבו בחלה, לפי שחיובה אינו חל אלא משעת לישא⁽¹⁷⁾ — אינה דנה אלא בחשש **טומאת חולין**, שאין איסורו מן התורה, כאמור, ולפיכך התירו לסייע לאשת עם הארץ מפני דרכי שלום.

ואילו ב**סיפא** — שכבר הטילה מים בעיסה וחל חיוב חלה — הרי **בטומאת חלה** אנו עוסקים, וטומאת חלה דאורייתא היא משום "משמרת תרומותי", ולכן אסור לסייע בידה.⁽¹⁸⁾

ורמינחו, מקשה הגמרא מהא דתניא:

טוחנין תבואה מתוקנת [שאיין בה איסורי שביעית וטבל], **וכן מפקדיין אותה:**

הן **אצל אוכלי שביעית** [החשודים לעבור על איסור פירות שביעית לאחר זמן

המים בלבד.

18. והביא רבינו קרשק"ש, דיש מי שפירש דסיפא איירי דוקא בפירות שלא הוכשרו. דאם לא כן, אמאי לא תסייע עמה לאחר הטלת המים, והרי בין כך כבר נטמאו החיטים, וחלה טמאה היא; וכן משמע מתוספות ד"ה רישא בסוף הדיבור.

עוד כתב, דיש מי שפירש, דאף לאחר שהוכשרו ונטמאו אסור לטמא שוב את החלה בידיים, אף שכבר נטמאה. משום דכתיב "משמרת תרומותי", אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה, אסור לטמאה.

מיהו הסיק, דאיין דין זה שייך אלא בחלה עצמה, אבל לא בעיסה שהוטבלה לחלה קודם

17. ולא דמי להא דאיתא בעבודה זרה נו א, דאיין בוצרין עם ישראל העושה פירותיו בטומאה, אף דעדיין אין הפירות טבולים לתרומה [שהרי עדיין לא נגמרה מלאכתן], משום דהתם אם תרם מהם תרומתו תרומה, אף שעדיין אינם אסורים משום טבל. אבל עיסה, קודם שהוטבלה על ידי נתינת המים בעיסה, אם הפריש ממנה חלה לא חלה הפרשתו כלל. תוספות.

ורבינו תם תירץ, דהתם מיירי בישראל שעושה בודאי את פירותיו בטומאה, ולכן החמירו לאסור לסייעו אף קודם שהוטבלו הפירות. אבל כאן לא מיירי אלא מחשוד על הטומאה, אבל אין זה ודאי שהוא מטמא את פירותיו. ולא החמירו בו אלא משעת הטלת

הארץ! שמכיון שאינו רגיל בתרומה, שהרי אסורה היא לזרים, אין לחשוש שיגע בה ויטמאנה.

ולא מפקידין תרומה אצל כהן עם הארץ, מפני שליבו גם בה! כי מאחר שהוא רגיל באכילת תרומה, חיישין, שמא יגע אף בתרומת החבר המופקדת אצלו, ויטמאנה. שהרי גזרו על עמי הארץ להיות כזבים, והרי הם מטמאים במגעם.

וקשיא אברייתא דלעיל, דקתני בה: מפקידים תרומה אצל כהן החשוד באכילת תרומה טמאה! (2)

אמר תירץ רבי אילעא: הכא — בכרייתא דקתני "מפקידין" — כמאי עסקינן:

בטומאה — בכהן החשוד לאכול תרומה בטומאה עסקינן, דהוה ליה טומאה דאורייתא, כלומר: שאיסור דאורייתא היא לאוכלה בטומאה!

ואילו משנתנו לא התירה מפני דרכי שלום, אלא סיוע לחשש איסור דרבנן, כגון אכילת חולין בטומאה. (1)

ותמהינן: אי הכי — שהברייתא עוסקת בתרומה — אף מה דקתני: "מפקידין [תבואה] אצל אוכלי פירותיהם בטומאה", איירי בתרומה, ושמע מינה שמוותר להפקידה אף אצל כהן החשוד לאכול פירותיו בטומאה —

ורמיננהו: מפקידין תרומה אצל ישראל עם

הפרשה. ואין איסור לטמאותה אלא משום דכתיב "ונתתם אותה לאהרן הכהן", ודריש בירושלמי, עשה שתתננה לאהרן בכהונתו. כלומר הזהר בטבל, שתוכל לתרום ממנו תרומה, באופן שיוכל הכהן לאוכלה בטהרה. ואיסור זה ודאי אינו שייך אלא בטבל טהור. אבל אם כבר נטמא, בין כך לא יוכל הכהן לאכול את תרומתו. והסיק, דהא דאסרו לסייע בעיסה, הוא משום

1. ותירץ כן אביי בשיטת רבא. אבל לשיטת אביי עצמו לא קשה מידי. שהוא מעמיד את דברי המשנה בפירות שלא הוכשרו, וליכא כלל חשש של טומאת חולין. אבל בפירות שהוכשרו אין הכי נמי דאסור לסייע במלאכתן, משום דמסייע לידי עוברי עבירה זו דטומאת חולין.

2. ותימה, הא אף אם נעמיד הברייתא בפירות חולין ובישראל עם הארץ, נמי תקשה, אמאי מפקידין? והא לכו גס בהם כמו שלכו של כהן גס בתרומה, ויש לחוש שמא יגע ויטמאנה.

ויש לומר, דמכל מקום לא החמירו חכמים בטהרת חולין לחוש שמא יגע בהם, כמו שהחמירו בתרומה. תוספות הרא"ש.

דחיישין שאחר כך תפריש אשת עם הארץ חלה, ותטמאנה, ואז תעבור על איסור תורה של "משמרת תרומות", אף שכבר נטמאה העיסה קודם לכן.

מיהו רש"י בנדה ו ב כתב, דאף בעיסה איכא דין "משמרת תרומות" לאחר שהוטבלה לחלה. וכן היא פשוט דברי הגמרא שם, "חולין הטבולין לחלה כחלה דמי, ואסור לגרום טומאה לחלה".

עוד יעויין בריטב"א כתב יד, שכתב, דאף דמיירי בפירות שהוכשרו, מכל מקום אין טומאתם ודאית, שהרי עיסת עם הארץ בספק

כאן – בברייתא דקתני: "ולא מפקידין תרומה אצל כהן עם הארץ" – איירי בתרומה של פירות שהוכשרו על ידי משקים לקבלת טומאה, ובהם יש לחשוש שמא יטמאנה אותו כהן.

וכאן – בברייתא דקתני: "מפקידין אצל אוכלי פירותיהם בטומאה" – איירי בפירות שלא הוכשרו במים לקבל טומאה, (4) הלכך אין לחשוש בהם שמא יטמאם, (5)

מיהו לסייע עמם בטחינת החיטים שלהם, אסור. שהרי אין החבר יודע אם הוכשרו הפירות או לא.

ואכתי רמינהו סתירה לכך מהא דתנן:

המוליך חטין לטוחן כותי או לטוחן עם

בתרומה הנמצאת בתוך כלי חרש המוקף צמיד פתיל [שמכסהו מחובר אליו]! וכיון שהכלי סגור, אין התרומה שבתוכו יכולה לקבל טומאה, ואף לא על ידי הכלי. שהרי גם הכלי לא יכול להטמאות כשהוא סגור. לפי שאין כלי חרס מקבל טומאה, אלא כשהטומאה נוגעת בתוכו, ולא כשנוגעת בו מגבו. (3)

ואכתי מקשינן:

וליהוש שמא תסיטנו [את הכלין] **אשתו** של החשוד על הטומאה, כשהיא נדה! ואף שאינה נוגעת בתרומה, הרי היא מטמאתה בכך שהיא מסיטה אותה, שהרי הנדה מטמאה בהיסט.

אלא אמר רבי ירמיה לתרץ סתירת הברייתות: **לא קשיא** הני ברייתות אהדדי; כי:

לא אמרו את דבריהם על תירוץ אביי, אלא מילתא באנפי נפשיה אמרו. והגמרא העמידה מעצמה את הברייתא ד"טוחנין ומפקידין אצל אוכלי פירותיהם בטומאה" באופן דליכא חשש טומאה, כדוגמת מה דפירשו רב אילעאי ורב ירמיה את הברייתא ד"מפקידין תרומה אצל ישראל עם הארץ".

ויעוין במפרשי הרמב"ם שם, ובחזון איש סימן קמז בסוגיין.

5. והרמב"ם בפרק יב הלכה ח כתב דתרווייהו בעינן, גם צמיד פתיל וגם שלא הוכשרו. וכבר השיגו הראב"ד שם, דאחר שלא הוכשרו אמאי בעינן צמיד פתיל.

ויעוין ברדב"ז שפירש בטעמו של הרמב"ם, דבלא צמיד פתיל חיישינן שמא יגע בידיים לחות ויכשירנה ויטמאנה.

3. וקא משמע לן מתניתיין, דלא גזרינן מוקף אטו שאינו מוקף. ריטב"א.

והחזון איש בסימן קמ"ז בסוגיין כתב, דעיקר חידוש הברייתא הוא דלא חיישינן לאיחלופי. וכן צריך לפרש באוקימתא דרבי ירמיה בסמוך, דאיירי בפירות שלא הוכשרו.

4. ומפשטות דברי הגמרא נראה, דאוקימתא דרבי ירמיה קאי על הפקדת תרומה ביד כהן עם הארץ, אבל ביד ישראל עם הארץ, אף פירות שהוכשרו מפקידין, משום שאין לבו גס בה, ולא יגע בה.

אבל הרמב"ם [תרומות יב ח] כתב, שמפקידין תרומה ביד ישראל עם הארץ דוקא במוקף צמיד פתיל, ובפירות שלא הוכשרו, אבל לא ביד כהן עם הארץ, מפני שלבו גס בה לאוכלה. ולשיטתו צריך לומר, דרב ירמיה ורב אלעאי

למעשר ולשביעית", ולחלופי — שיחליפם הטוחן בחטים אסורות — לא חיישינן.

ורמיננהו, ועל כך יש להקשות, מהא דתנן:

חבר הנותן להמותו שהיא אשת עם הארץ, לאפות לו עיסה, הרי הוא מעשר תחילה את העיסה שהוא נותן לה, וגם צריך לעשר לאחר מכן, את הלחם שהוא נוטל הימנה!

מפני שהיא חשודה, להיות מחלפת את הלחם שלו המתקלקל בתנור, ולתת לו לחם אחר משלה! ושלה הרי אסור משום "דמאי", ולכן צריך לעשרו.

ומכל מקום צריך הוא לעשר תחילה את העיסה שהוא נותן לה, [ואף שבלאו הכי יעשר אחר כך את הפת], כדי שאם תטלנו לעצמה, לא תכשל באיסור טבל.

הרי מוכח דחיישינן לחלופין; וקשיא אמתניתין דטוחן, דקתני דלא חיישינן לחילופין!?

ומשנינן: התם — בנותן לחמותו — בדקתני בה טעמא:

אמר רבי יהודה: רוצה היא בתקנת בתה ובטובתה, וכן בושא היא מחתנה לתת לו לחם מקולקל! ולכן חיישינן, שאם יתקלקל הלחם, היא תחליף אותו בלחם משלה שאסור באיסור דמאי.

אבל באדם זר, שאין בדעת עם הארץ להיטיב עמו, אין לחוש שיחליף עם הארץ את לחמו בלחם אחר.

ואכתי מקשינן: וכי לעלמא [לסתם אדם] לא חיישינן לחילופין?

הארץ — הרי אלו בחזקתן, לענין מעשר ולשביעית! שאין חשוד הטוחן להחליף חטים אלו בחיטים של טבל, או בחיטים האסורות באיסור שביעית.

אבל לא סומכים על הטוחן לענין טומאה! וחיישינן שמא נגע בהן וטימאן.

וקשיא לדברי הברייתא לעיל, ששנינו בה: "מפקידין אצל אוכלי פירותיהם בטומאה", ולא חיישינן שיגע בפירות ויטמאם.

האי מאי רומיא [וכי מה קושיא היא זו]!?

וכי לאו אוקימנא לברייתא ד"מפקידין" בפירות שלא הוכשרו לקבל טומאה

אבל המשנה ד"מוליך חטין לטוחן עם הארץ", עוסקת בפירות שהוכשרו, ולפיכך אין הם בחזקת טהרה.

ותמהינן: ודקארי לה, מאי קארי לה המקשן שהקשה מהתם, איך עלה בדעתו להקשות כן? והרי בהכרח מיירי הברייתא בפירות שלא הוכשרו, כאמור.

ומשנינן: משום דקא בעי הגמרא למירמי [להקשות] ממשנה אחריתי עלה [על המשנה של "מוליך חטיין"], לכן הביאה הגמרא את המשנה ד"מוליך חטיין" בסוגייתנו. וכיון שכבר הבאנו אותה, טרחה הגמרא קודם לפרשה שלא תקשה מהברייתא דלעיל, אף שהתירוץ היה פשוט ומובן מאליו גם למקשן.

וזה היא הקושיה שבדברי המשנה, שבגינה הובאו בסוגיין:

שבמשנה זו שנינו: "הרי אלו בחזקתן

בוזמן שהיא [אשת החבר] **טמאה**. משום שבזמן טומאתה היא נזהרת שלא ליגע באוכלין טהורים שהיא עוסקת בהם, כדי שלא לטמאם, ולכן אין לחשוש שמא תשכח שחייטים אלו אסורים עליה באכילה משום דמאי, ותאכל מהם.

אבל לא תטחן עמה, **בוזמן שהיא טהורה**, משום דחיישינן, שמא תשכח שחייטי דמאי הן, ותתן לתוך פיה.

רבי שמעון בן אלעזר אומר: אף **בוזמן** שאשת החבר היא **טמאה**, ואכן אין לחוש שמא תיטול היא ותתן לתוך פיה, מכל מקום **לא תטחון** עם אשת הארץ, **מפני שהברתה** [אשת עם הארץ] **נותנת לה לתוך פיה**, והיא א-בז **אוכלת מהן**.

[ואף שאשת החבר אינה חשודה על הגזל, ולא על הדמאי, חיישינן לשכחה. שרגיל אדם לשכוח, ולאכול מה שנותנים לו בלא לבדוק אם הדבר מותר באכילה.⁽¹⁾

ואם כן קשה: **השתא מיוגב גנבא** אשת עם הארץ משל בעלה ונותנת לחברתה, וכי **חלופי לא מיהלפא** [אם לגנוב ללא תמורה חשודה היא, כל שכן שחשודה היא להחליף]

והתנן: תלמיד ישיבה **הנותן לפונדקית** עם הארץ שהוא מתאכסן אצלה, את עיסתו וקדירתו כדי שתתקן לו אותם לאכילה:

הרי הוא **מעשר תחילה את מה שהוא נותן לה**, וכן מעשר את מה שהוא נוטל הימנה **מפני שחשודה להיות מחלפת**.

וקא סלקא דעתין, שמחליפה היא כאשר היא רואה שעיסתו יפה יותר מעיסתה; הרי למדנו שעם הארץ חשוד להחליף לכל אדם, ולאודוקא חמות לחתנה!?

ומשנינן: **התם** — בפונדקית — **נמי לטובה** היא **מתכוונת**, כי **מוריא** [מורה היא] הוראה לעצמה, שכאילו יש מצוה בהחלפה זו, **ואמרה:**

עדיף **שהבר כי רב** [תלמיד הישיבה] **ליכול חמימא** [חם, כלומר: טרין], ואילו **אנא איכול קריא** [קר, כלומר: ישן].⁽⁶⁾

ואכתתי מקשינן: וכי אטו **לעלמא**, לסתם אדם וכשאין לה כונה להיטיב עמו, **לא חיישינן לחילופין!?**

והתניא: **אשת חבר טוחנת** ומסייעת להנהיג את הריחיים, **יחד עם אשת עם הארץ**, בטחינת תבואתו של בעלה עם הארץ:

היותר טובה.

1. רש"י חולין ו א, וכתבו תוספות על זה דחילוק דחוק הוא.

ועוד הקשו על עיקר פירושו, דמה שנותנת האשה לחברתה משל בעלה, אין בזה משום גזל, שהרי קיימא לן דמקבלים דבר מועט מן הנשים אף שלא מידיעת בעליהן.

עוד הקשו, הרי בלאו האי טעמא דשמתנת

והכסף משנה כתב, דמעלה עשו בתרומה, וגזרו בפירות שלא הוכשרו אטו פירות שהוכשרו.

6. רש"י. ותוספות כתבו, ד"מוריא" לא משמע שמתכוונת למצוה, אלא משמעותה הוראת היתר, ובתמיה היא אומרת: וכי ראוי שבר כי רב יאכל פת חמימא, ואנא איכול קריא? והלא אני טרחתי עבורו, וראוי לי ליטול לעצמי את הפת